

Irodalmi be- és kitekintés

Balázs Imre Józseffel Fehér Imola beszélgetett

Kultúra

Az irodalom akkor él, ha éltetik. Nem skandálva, mint egy tüntetésen, nem erőszakosan, mint egy háborúban, nem is úgy, mint amikor a szülő kiskanállal lenyomja a gyermeke torkán a falatokat, hogy ezt bizony meg kell enni, nem maradhat üres a tányér. Az irodalom desszert, amit már az evés elején várunk, az édes mosolyra fakasztás pillanata. Épp ezért, van, aki ezzel kezdi az étkezést. Az irodalom lételem. S pont eme hasonlat folytán tölteni kell. Egy írónak muszáj írnia, mert ha nem, belehal, egy olvasónak ott a készlet, hogy könyvet vegyen a kezébe, különben hiányérzete támad. Szimbiózisban létezőnk. Legyünk őszinték, azért írunk, hogy olvassanak, nem a fióknak. Egymást töltjük. Egy ilyen élet- és irodalomadó kortárs töltő-társsal találkoztam, akit szerettem volna (nem csak) tipikus interjúkérdésekkel elhalmozni. Hisz őt lehet. Írja és tanítja. Kutatja és felleli. Kritikusan boncolgatja és kreatívan találja. Balázs Imre Józseffel barangolunk kreatív berkekben.

– *Mi a te megfogalmazásodban az irodalom? Egy igazán személyes, ízes, fűszerezett definíciót kérnék, ha lehet. Nem lexikonit.*

– Találkozás és beszélgetés olyan emberekkel és olyan életekkel, akikkel egyébként nem találkozhatnánk, pedig nagyon is érdemes lenne. És néha találkozás magammal is.

– *Író vagy költő – egy közösségből kiváló, kiemelkedő, hangját felemelő, de mennyire kiváló és felemelő? Nincs-e túl sok rizikó ebben a kiváltságos szerepben?*

– A kortárs realitásokból kiindulva nem vagyok benne biztos, hogy kiváltságos ez a szerep, talán épp az a rizikója, hogy az embernek annak ellenére kell vállalnia bizonyos helyzeteket és nyilvános megszólalásokat, hogy nem feltétlenül kiváltságos a szerep, amiből megszólal. Figyelni és látatni helyzeteket, amelyekben vagyunk, segíteni ezek meg-

BALÁZS IMRE JÓZSEF (1976, Székelyudvarhely) költő, kritikus, irodalomtörténész. A kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetem docense, a Korunk főszerkesztő-helyettese. Legutóbbi kötetei: Ezer egy mondat (kritikák a kortárs irodalomról, Lector, 2017), Kirándulás a felhőben (gyermekversek, Koinónia, 2018).

értését és átélését, nyelvet keresni és olykor találni nehezen körülírható érzéseknek – meggyőződésem, hogy ezekre továbbra is szükségük lehet az embereknek, még ha nem is min-

FEHÉR IMOLA (1983, Szatmárnémeti) a kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetem Bölcsészkarán végzett, egy évet Lipcsében tanult; német–angol szakos tanár. Több nyelven beszél, ír, olvas, álmodik. Próza és líra egyaránt közel állnak hozzá. A Korunkban, a Helikonban és a Szamosban jelentek meg eddig írásai.

dig tudják magukról, hogy szükségük van erre. Ennek a reményében ír az író, és vállalja azt is, ha épp kiváltságosnak tűnik az, amilyen helyzetbe kerül, és azt is, ha épp nem.

– *Irodalom – birodalom. Irodalom – alom. Irodalom – írod. Irodalom – dalom. Irodalom – lom. Irodalom – iroda. Irodalom – oda. És még folytathatnám. Melyik páros fogott meg és miért?*

– Arra eddig még nem gondoltam, hogy *irodalom – oda*, épp ezért most ezt választanám. Azt érzem benne, ahogy az irodalom el tud juttatni egy másik helyre, és ez nem csak létfeledő kikapcsolódást jelenthet, hanem azt is, hogy önmagam-ból egy másik önmagamra mozdulok át.

– *Irodalom: összeköt vagy megoszt? Összehoz vagy megbomlaszt?*

– Az irodalom olyan, mint maga az élet: össze is tud kötni és meg is tud osztani. Rajtunk múlik. De számomra az összekötő-összehozó lehetősége nagyon fontos. Ha valaminek az árnyalatai érdekelnek, ha valaminek az érzelmi rétegei foglalkoztatnak, akkor szívesen keresgélek ilyesmik után irodalmi művekben. És minél árnyaltabban látjuk a világot, annál több és váratlanabb összekötő kapocsra ismerhetünk rá.

– *Mennyit változott az irodalom mint koncepció az elmúlt évtizedekben? A „rég nagyok”-hoz szabad-e, kell-e, érdemes-e a modern írókat hasonlítani?*

– Folyamatosan változik – a huszadik században is több nagy fordulatot élt már meg az irodalomkoncepció. A rendszerváltás a magyar kultúra számára például a kifejezés szabadságát hozta magával, ennek minden következményével együtt. Az irodalom konkurenciahelyzetbe került a sajtóval, ráadásul megnőtt a populáris kultúra súlya is az emberek életében. A legújabb fordulatot persze a blogoszféra, a közösségi háló, a kulturális tartalmak szinte azonnali megoszthatósága hozta magával. Ebben a környezetben felértékelődtek az irodalom előadott és vizualitáshoz is köthető ágazatai: a slam poetry, az archoz köthető irodalmi teljesítmények.

– *Az irodalom tanítható. (?!?) De az irodalom szeretete is? Átlátni vagy átérezni? Melyik fontosabb?*

BALÁZS IMRE JÓZSEF

HADTEST OLDAL-NÉZETBŐL 2.

(ősz)

fehérül a szőr fakul a szemek színe lágyul minden ami kontúrokba rejtőzne a tolakodó fények előtt

még ha könnyű volt is nap fényére fogni alibit keresni egykor most a dombok bejáratlanok még új léptekre várók

néz a szem remél majd csalódást mímelve pihen el a szemhéjak mögött

(rózsa)

sötétben nem látszik a rózsa csak figyel rétegeket színeket keresve

a sötétség választ magának arrajárókat vagy illatok szikrák visznek mindenkit arra

(gyorsaság)

villanásba záródik az emlék megrándul a test is tőle felsziszszzen eltorzul szinte fáj pedig csak utat tör magának kép és hang az agyba

– A magam részéről az élményre voksolnék, azt tartom fontosabbnak. Akár olyan értelemben is, hogy az irodalomórára művészeti oktatásként is gondoljunk időnként. Rajzórán rajzolunk, énekórán énekelünk, irodalomórán írunk. Az, hogy valaki rátaláljon saját önkifejezési-kreativitási tartalékaira, úgy általában is nagyon fontos. Ha valakinek van rálátása az irodalomnak erre az oldalára, talán könnyebben megérzi egy tananyagban szereplő szerző és önmaga között a közelséget, és nem csak távolságokat vagy megtanulandó ismereteket lát.

– *Keringett a Facebookon egy ilyen játék: 7 nap 7 könyv borítója, magyarázat nélkül. Neked melyik 7 kerülne fel az oldaladra?*

– Bő húsz éve ezt a kérdést a „tíz könyv, amit magaddal vinnél egy lakatlan szigetre” verzióban tették fel nekem, most kíváncsiságból újránéztem az akkori válaszaimat. Borges novellái, Umberto Eco *Foucault-ingája*, Milne *Micimackója*, Rilke versei most is ott lennének a listán. Ha most kellene választanom, melléjük tenném még valamelyik Hermann Hessét, alighanem *A pusztai farkast*, Szilágyi Domokos gyűjteményes verseskötetét, és Carl Gustav Jungtól az *Emlékek, álmok, gondolatokat*.

– *Versben vagy prózában szólnál meg, ha tudnád, hogy az összmagyarság 1 percre odafigyelne rád?*

– Mondandótól függne. Néha talán fontos, hogy senki se legyinthessen azzal valamire, amit hall, hogy „á, ez csak egy vers”. És van, hogy mégis épp egy vers sűrítettségére vagy érzelmi töltetére van szükség.

– *Az irodalom családépítő szerepe. Mennyire látod a témát aktuálisnak?*

– Nem tudom, a felnőttkorban mennyire lehet kimondottan családépítő szerepe az irodalomnak, de hogy szülő-gyerekek viszonylatban van és lehet ilyen, abban biztos vagyok. Az együtt, egy gyerekkel kiskorban olvasott mese vagy vers erős kapocs tud lenni.

– *Az vagy, amit írsz, vagy azt írsz, amilyennek láttatni szeretnéd magad?*

mi változik meg egyetlen pillanattal hogyan tűnik el ami még ott volt percekkal korábban kiterjedve lélegezve nyomot hagyva saját helyét töltve ki ráhulló fények közt

(dinnyeárus)

nincs két egyforma dinnye még ha méretre vagy súlyra egyezőnek tünne is a víz más-hogyan érte más talajra feküdt másról álmodott

esténként a dinnyeárus halk mormogást hall sátrában szunnyadozva minden dinnyemag egy képet vetít ki az éjszakai égre

(robbanó)

szétszórt életdarabok egy vándorlás iránya mentén nincs hír arról mennyit időzhetsz egy pihenőhelyen

újabb folyók hömpölyögnek feléd vagy csak vánszorognak eliszaposodva s nem jutsz mindig el a partig van hogy távolról csillog feléd a víz

minél távolabb röpít a robbanás a színek annál ismeretlenebbek annál zöldebb sárgább vörösebb egy vízcsepp színe is amelyben magad nézed

FEHÉR IMOLA

DIALÓGUSOK

#kivágom

Mondja, kérem, nem unja néha? Ugyan mit? Hát az örökös kritikát. Ír valamit, és már rögtön kommentálják. Cafatokra szedik. Posztmodern kannibalizmus. Jaj, uram, ez még annál is izgalmasabb. Élő boncolás. De hát, hogy őszinte legyek, ezt mi felvállaltuk. Ezzel élünk. S mondja, nem fáj? Ismeri a klisé, amit nem tudok, nem fáj. Tehát szűrök. Csak azt olvasom el, akinek a szavára adok. Értem én, de ha akarja, ha nem, eljutnak önhöz az álhírek. Hogy kezeli őket? Mint a sebész.

#mihiányzik

Jó estét! A kulcs az ön kezében van. Kérem, itt egy lista, vigyen el egyet. Nem fogja megbánni. A szükség nagy úr. A lelki szükség meg nagy úr. Rendben. Megfontolom és majd gondosan választok. Ha jót akar magának, nem sokat teketóriázik. Ezt érzésre kell. Ráér majd utána gondolkodni.

#csakazürességbelehattartalmattölteni

Ez is kiürült. Lassan már minden tál üres. Nézzen ide! Ha kinyitom a hűtőt, az is kong, ha bekukucskálok a spájzba, ott is fúj a szél. Szörnyen megcsappant a leraikat. Nem-nem, nézze csak meg jobban. Itt-ott akad még ez-az. De az itt-ottból meg az ez-azból nem élünk meg. Nekünk valami kell. Sok valami. Nagy valami. Az ez már valami!-féle valami. Érte? Hát hogyne, de kérem, belső leltárt csinált-e már? Hogy mit? Jól halotta! Nézze meg, a szíve tele van-e szeretettel? A szívem? Igen. Ott nem néztem. Na, lehet, az a baj. Vessen rá egy mélyebb pillantást.

– Mindig az vagyok, aki akkor és ott ír és valamit keres. De mozgásban vagyok élethelyzetek, szerepek, megszólalásmódok között.

– *A sok szereped közül válaszd ki az 5 legfontosabbat, majd tedd őket fontossági sorrendbe!*

– Számomra kifejezetten felszabadító, hogy nem kell a szerepeimet fontossági sorrendben látnom, az épp aktuális pillanatban lehetek épp művész, irodalomtörténész, apa, tanár, szerkesztő, és mindig az a legfontosabb, amit abban a percben épp csinállok.

– *Olvasás/írás: aktív, de magányos időtöltés. Te hogy látod/érezed?*

– Soha nem éreztem magányosnak vagy tehernek, ha olykor hónapokig vagy akár évekig egyedül laktam, talán épp azért, mert valóban éreztem az olvasásnak, az írásnak és egyéb produktív egyedülletnek az aktív részét. Az más kérdés, hogy nem vagyok embergyűlölő, csak simán introvertált. Szívesen vagyok számomra fontos emberek társaságában, társas elidőzést lehetővé tevő helyzetekben. De szeretem, ha valamelyest szabályozni tudom ezek arányát az életemben.

– *Irodalmi barangolás: kell-e GPS?*

– Kell, de többféle GPS van, az irodalmi GPS több dimenziós teret mutat. Állhatok ugyanazon a helyen, mint valaki más, és mégis lehet, hogy egészen eltérő táj vesz körül bennünket